

Advies over het actieplan 'Ondernemend Onderwijs'

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99

F +32 2 219 81 18

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, op 23 december 2015

Uitgebracht door de Algemene Raad op 28 januari 2016 met eenparigheid van stemmen

Voorbereiding: werkgroep Ondernemend Onderwijs op 20 januari 2016 onder voorzitterschap van Mil Kooyman

Werden geconsulteerd: de Raad Hoger Onderwijs op 12 januari 2016, Raad Levenslang en Levensbreed Leren op 12 januari 2016, Raad Basisonderwijs op 13 januari 2016, Raad Secundair Onderwijs op 14 januari 2016

Dossierbeheerder(s): Koen Stassen

1 Situering

Het actieplan 'Ondernemend Onderwijs' moet ondernemend onderwijs stimuleren in alle onderwijsinstellingen. De overheid wil onderwijsinstellingen inspireren en ondersteunen, aanbieders een beleidskader geven en al haar acties daaromtrent bundelen. Het actieplan is een vervolg op het actieplan 'Ondernemerschapsonderwijs 2011-2014', dat ook door de Vlor werd geadviseerd.¹ Het is een gezamenlijk initiatief van de Vlaamse minister bevoegd voor Onderwijs, de Vlaamse minister bevoegd voor Economie, Wetenschap en Innovatie, Werkgelegenheid, Professionele Vorming en Sport en de Vlaamse minister bevoegd voor het Landbouwbeleid en de Zeevisserij en het Plattelandsbeleid.

2 Ondernemingszin en ondernemerschap

Het actieplan 'Ondernemend Onderwijs' wil leerlingen en studenten:

- een ondernemende attitude bijbrengen (ondernemingszin);
- de nodige competenties voor het zelfstandig ondernemerschap bijbrengen en hen stimuleren om de keuze te maken voor het zelfstandig ondernemerschap (ondernemerschap).

De Vlor gaat akkoord met de definities van ondernemingszin en ondernemerschap zoals ze zijn opgenomen in het actieplan (p. 11):

- Ondernemingszin: het vermogen om initiatief te nemen, ideeën in een bepaalde context te ontwikkelen, doorzettingsvermogen, verantwoordelijkheidszin, durf, creativiteit en zelfsturing waarmee men ideeën in daden kan omzetten. Het omvat dus ook het plannen en beheren van projecten om doelstellingen te kunnen verwezenlijken.
- Ondernemerschap: het opstarten van een eigen zaak en alle daarop volgende fases die een ondernemer met zijn of haar onderneming kan doorlopen (continueren, groeien, herstarten, ...) en dit binnen een brede waaier aan sectoren, zowel binnen de private als de non-profit sector.

Het is positief dat ondernemingszin wordt gezien als een meerwaarde voor het individu, de werkplek en de samenleving. Daarnaast apprecieert de raad dat de definitie van ondernemerschap niet wordt beperkt tot het creëren van een financiële meerwaarde.

De raad had er in zijn advies van 2011 op aangedrongen om de term 'ondernemerschapsonderwijs' te verlaten omdat die een te eenzijdige focus legde op het aspect ondernemerschap en te weinig op de ondernemingszin. Hij is dan ook tevreden dat er in het actieplan niet langer over 'ondernemerschapsonderwijs' wordt gesproken, maar over 'ondernemend onderwijs'.

Toch doet dit actieplan volgens de Vlor opnieuw afbreuk aan de brede definitie van ondernemingszin door het te koppelen aan ondernemerschap. De focus van ondernemingszin

---

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het Vlaams Actieplan Ondernemerschapsonderwijs](#), 24 november 2011.

wordt hierdoor beperkt tot een noodzakelijke voorwaarde, een opstap voor ondernemerschap. Hierdoor wordt de dubbele focus die het actieplan vooropstelt, tekort gedaan.

3 Meerwaarde van het actieplan?

3.1 Transversaal beleid

In zijn recent advies over de horizontale beleidsplannen *Gelijke Kansen en Integratie* stelt de Vlor het nut in vraag van de verschillende actieplannen die naast mekaar worden ontwikkeld. Dit leidt tot een versnipperde aanpak en benadering van het onderwijsveld. Transversaal beleid is volgens de Vlor nodig als de samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen essentieel is om de beleidsdoelstellingen te realiseren. Het volstaat niet om het bestaande beleid te inventariseren omdat de versnippering tussen de verschillende beleidsdomeinen dan in stand wordt gehouden. Een transversaal beleidsplan moet niet verantwoorden wat de afzonderlijke beleidsdomeinen nu al doen, maar moet leiden tot gemeenschappelijke creatie van nieuwe beleidslijnen die twee of meer beleidsdomeinen samen ontwikkelen.²

Voor dit actieplan ziet de Vlor een meerwaarde in de samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen omwille van een gelijkgerichte inzet van de middelen vanuit de verschillende beleidsdomeinen die rekening houdt met de behoeften van het onderwijsveld.

3.2 Evaluatie en monitoring

Om te weten of het nieuwe actieplan een meerwaarde kan betekenen voor ondernemend onderwijs in de brede zin van de betekenis, is het noodzakelijk om te vertrekken van een evaluatie van het vorige actieplan. Een grondige evaluatie is er echter niet gebeurd, wat het moeilijk maakt te beoordelen welke acties best verder gezet worden, welke bijgestuurd moeten worden en welke niet verlengd mogen worden. Er wordt immers gekozen om een aantal acties verder te zetten en bepaalde partners structureel te financieren voor een langere duur, zonder dat de Vlor een zicht heeft op de impact van de genomen acties.

De Vlor dringt er daarom op aan om de monitoring van het voorliggende actieplan grondiger uit te werken. In het actieplan wordt aangegeven dat evaluatie geen eenvoudige opdracht is en dat daarom monitoring van het bereik van de acties in het leerplichtonderwijs volstaat. Door deze beperkte evaluatie voorop te stellen, wordt op voorhand aanvaard dat de impact van het actieplan niet kan gemeten worden. De Vlor vreest ervoor dat op het einde van het nieuwe actieplan opnieuw een degelijke evaluatie ontbreekt en er opnieuw geen zicht zal zijn op de impact van de ondernomen acties. Daarom is het belangrijk indicatoren toe te voegen om de impact van de genomen acties te monitoren, zonder bijkomende planlast voor de onderwijsinstellingen.

3.3 Financiering

Het actieplan is niet duidelijk over de middelen die ingezet worden voor de uitrol van de verschillende acties. Nochtans zijn er middelen nodig om de geplande acties uit te kunnen

---

² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de horizontale beleidsplannen *Gelijke Kansen en Integratie*. Een transversaal beleid voor meer gelijke kansen](#), 14 januari 2016.

voeren en werden er in de conceptnota 'Ondernemerschap stimuleren via het vernieuwde Agentschap Innoveren en Ondernemen' al engagementen vooropgesteld ten aanzien van een aantal structurele partners. Meer transparantie op dat vlak is nodig.

Het actieplan veronderstelt bijkomende inspanningen van het onderwijs. Inzetten op ondernemend onderwijs in de brede zin, vraagt inzet van personeel en middelen zonder dat er in het actieplan in een duidelijke tegemoetkoming wordt voorzien. De acties die worden vooropgesteld, voorzien meestal in middelen voor externe aanbieders. De kosten die hieraan verbonden zijn voor de onderwijsinstellingen om tot een effectieve implementatie te komen op het vlak van personeel en werking, dreigen over het hoofd gezien te worden.

3.4 Betrokkenheid stakeholders

In het advies over het actieplan 2011-2014 vroeg de Vlor expliciet naar een betrokkenheid van de stakeholders bij de opmaak, uitrol en evaluatie van het actieplan. Uit het actieplan kan opgemaakt worden dat de voorbereiding louter op ambtelijk niveau gebeurde. In het raamadvies over educaties wordt de noodzaak van een 'gestructureerd' overleg tussen de verschillende actoren benadrukt.³ Dat overleg is belangrijk om afspraken te maken over visie, implementatiestrategie en afstemming van het aanbod bij een bepaalde educatie. Door dit overleg over te slaan, is de kans groot dat een aantal initiatieven hun doel voorbij schieten en/of inefficiënt werken.

4 Doelgroep

De prioritaire doelgroep van het actieplan is dezelfde gebleven:

- leerlingen uit het basisonderwijs (kleuter en lager onderwijs);
- leerlingen uit het voltijds en deeltijds secundair onderwijs, m.i.v. de leertijd en se-n-se;
- leerlingen uit het deeltijds kunstonderwijs;
- studenten uit het hoger onderwijs;
- cursisten uit het volwassenenonderwijs, met uitzondering van de opleiding die leidt tot het getuigschrift bedrijfsbeheer.

Om deze doelgroep te bereiken, wordt er in het nieuwe actieplan ook ingezet op:

- leraren en docenten;
- directies;
- ouders;
- aanbieders van initiatieven die ondernemingszin en/of ondernemerschap stimuleren bij de doelgroep.

De Vlor vindt het opvallend dat cruciale intermediaire organisaties als de pedagogische begeleidingsdiensten niet zijn opgenomen in de doelgroep en slechts zeer sporadisch betrokken worden bij de uitwerking van de verschillende acties.

---

³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Raamadvies over educaties](#), 26 november 2009.

5 Strategische doelstellingen

Onderwijsinstellingen worden uitgenodigd om vier strategische doelstellingen mee na te streven en te realiseren:

- 1 Ondernemingszin wordt gestimuleerd bij alle leerlingen, studenten en cursisten;
- 2 Onderwijsinstellingen ontwikkelen een ondernemende cultuur en dragen die uit;
- 3 Alle leerlingen, studenten en cursisten hebben voeling met de brede wereld van het ondernemen;
- 4 Leerlingen, studenten en cursisten die dat wensen, krijgen de kans om via de eigen onderwijsinstelling ondernemerscompetenties te ontwikkelen.

5.1 Ondernemingszin stimuleren bij alle lerenden

De Vlor herhaalt zijn standpunt uit het advies van 2011 dat het stimuleren van ondernemingszin in en door het onderwijs erg belangrijk is en steunt deze strategische doelstelling dan ook ten volle. Ondernemingszin wordt momenteel al opgenomen in de verschillende onderwijsniveaus en is een belangrijk deel van de algemene vorming die leerlingen, cursisten en studenten moet opleiden tot kritische, creatieve persoonlijkheden die een bijdrage kunnen leveren aan de samenleving. In die zin is het goed dat het belang van ondernemingszin in de eerste plaats gelegd wordt bij het versterken van de persoonlijke competenties van individuen, los van de economische dimensie. Het gaat immers om competenties die breed inzetbaar zijn om het eigen leven in handen te nemen, zij het op het vlak van studies, werk (werknemerschap én ondernemerschap), gezin, verenigingsleven, vrije tijd, cultuur, etc. Om ondernemingszin te stimuleren, is het belangrijk dat onderwijsinstellingen fungeren als een veilige 'experimenteerruimte'.

5.2 Onderwijsinstellingen ontwikkelen een ondernemende cultuur: geen verplichting

Omdat het voor onderwijsinstellingen onmogelijk is om aan alle maatschappelijke verwachtingen te voldoen, is het belangrijk dat ze keuzes maken vanuit hun pedagogische missie. Het vermogen om dat gericht en selectief te doen, is een van de centrale dragers van beleidsvoerend vermogen van scholen. De Vlor hanteert zijn raamadvies over educaties tot op vandaag als toetsingskader om de roep aan maatschappelijke verwachtingen vanuit allerlei hoeken te beoordelen.⁴ In dat advies wordt gesteld dat onderwijsinstellingen de eindbeslissing hebben over de mate waarin en de wijze waarop ze ingaan op educaties:

- zowel op het vlak van doelstellingen: welke maatschappelijk betrokken inhoud, thema's, attitudes neemt de school op in haar curriculum?
- als op het vlak van didactische ondersteuning via het aanbod van externe aanbieders (werkvormen, instrumenten, procedures, materialen).

De Vlor kant zich dan ook tegen een verplichting voor onderwijsinstellingen om een visie uit te werken over ondernemend onderwijs.

---

⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Raamadvies over educaties](#), 26 november 2009.

5.3 Alle lerenden hebben voeling met de brede wereld van het ondernemen

De raad kan zich scharen achter deze strategische doelstelling. Het is positief dat de focus van ondernemerschap gelegd wordt op het creëren van een meerwaarde op vele vlakken (sociaal, cultureel, politiek, financieel, economisch, ...). Het is een opdracht van het onderwijs om ervoor te zorgen dat lerenden inzicht krijgen in de verschillende manieren waarop mensen zich kunnen organiseren en middelen inzetten om een doel te bereiken en meerwaarde te creëren. Dat ook het belang van werknemerschap (intrapreneurship) wordt overgenomen uit zijn advies van 2011, vindt de raad positief.

Het is voor de Vlor onduidelijk wat moet verstaan worden onder 'basiskennis van de stappen die gezet moeten worden naar ondernemerschap'. De raad kan zich vinden in de idee om de lerende te laten kennismaken met de brede wereld van het ondernemerschap, net zoals het belangrijk is om kennis te maken met de wereld van het werknemerschap. Het is cruciaal dat er voldoende aandacht is voor een ethisch-kritisch kader waarbinnen ondernemerschap kan gesitueerd worden omdat er anders dreigt opgelegd te worden hoe onderwijsinstellingen en het onderwijzend personeel zich moeten opstellen ten opzichte van een maatschappelijk thema. Deze component moet meegenomen worden in de bredere discussie over de eindtermen (zie 6.5).

Als onder 'bijbrengen van basiskennis' verstaan wordt dat elke lerende op het einde van zijn traject de competenties moet verworven hebben om als ondernemer te kunnen starten, vindt de Vlor dat niet wenselijk noch haalbaar.

5.4 Lerenden krijgen de kans om ondernemerscompetenties te ontwikkelen

De raad vindt het belangrijk dat leerlingen die zich willen voorbereiden op ondernemerschap die kans krijgen. Het is aan de onderwijsinstelling zelf om dit in te vullen in functie van het eigen opleidingsaanbod, samenwerking met externe partners, etc. Zeker in het hoger onderwijs hebben heel wat instellingen een leerlijn ondernemerschap uitgewerkt.

Zowel voor het secundair als voor het hoger onderwijs geldt dat de competenties voor het opstarten van een eigen onderneming verworven kunnen worden:

- in opleidingen waar ondernemerscompetenties deel uitmaken van het curriculum: Dat kan enerzijds door de aard van de opleiding (vb. opleidingen in het studiegebied handel), maar ook door de keuze die de onderwijsinstelling maakt om de ondernemerscompetenties in het curriculum op te nemen (vb. bedrijfsbeheer). Door de toename van het specifiek gedeelte in het secundair onderwijs is het aanbod 'bedrijfsbeheer' echter onder druk komen te staan.
- extra-curriculair: Voor die leerlingen die bewust kiezen voor het verwerven van ondernemerscompetenties, vindt de raad het belangrijk dat er mogelijkheden geboden worden door de onderwijsinstelling zelf of in samenwerking met externe partners. Het is aan de onderwijsinstelling zelf om hier een beleid over te ontwikkelen.

Daarbij is het belangrijk om ervoor te zorgen dat kansengroepen een gelijke startpositie krijgen. Voor hen kan ondernemerschap een hefboom voor maatschappelijke emancipatie zijn.

De Vlor vindt het ook belangrijk dat de specifieke voorbereiding op ondernemerschap dicht genoeg bij het tijdstip van afstuderen ligt.

6 Operationele doelstellingen

Er zijn zes operationele doelstellingen opgenomen in het actieplan:

- 1 Onderwijsinstellingen ontwikkelen een visie over de wijze waarop ze ondernemingszin en ondernemerschap zullen stimuleren;
- 2 Leraren en docenten kunnen het ondernemen in de klas en in de onderwijsinstelling faciliteren;
- 3 De ondersteunende activiteiten, aangeboden door externe initiatiefnemers in Ondernemend Onderwijs, zijn afgestemd op de noden van de onderwijsinstellingen, en in het bijzonder op deze van leraren en docenten;
- 4 Waardevolle (ondersteunende) initiatieven worden maximaal gecontinueerd, maar innovatie moet mogelijk blijven;
- 5 Sociaal en fiscaal statuut student-ondernemers;
- 6 Leraren en docenten werken de leerlijn verder op maat uit.

6.1 Visieontwikkeling over ondernemend onderwijs

Aansluitend bij het standpunt in punt 5.2, is het duidelijk dat scholen die ervoor kiezen om ondernemend onderwijs een plaats te geven vanuit hun pedagogische missie, daarvoor een visie kunnen uitwerken. De vier strategische doelstellingen van het actieplan kunnen hiervoor ter inspiratie dienen, maar zijn zeker niet het enige kader om een visie te ontwikkelen op ondernemend onderwijs.

Het gaat volgens de Vlor niet over het opzetten van afzonderlijke initiatieven rond ondernemingszin, maar om een geïntegreerde aanpak. Er zijn voldoende aangrijpingspunten in de eindtermen en ontwikkelingsdoelen die dit mogelijk maken. In zijn advies over de krachtlijnen van het basisonderwijs wees de Vlor al op de meerwaarde van die integrale aanpak in het basisonderwijs. Die is er op drie manieren aanwezig: (1) het kind en zijn brede persoonlijkheidsontwikkeling staan centraal, (2) in het aanbod (leerstof) zijn inhoud en de verschillende leergebieden verbonden met elkaar en (3) de groepsleraren zijn deskundig om inhoud uit alle leergebieden te structureren in een samenhangend onderwijsaanbod. Door die geïntegreerde aanpak kunnen leraren kleuteronderwijs en lager onderwijs samen doelgericht, gedifferentieerd en gepersonaliseerd inspelen op leerbehoeften van alle kinderen.⁵

Ook voor de andere onderwijsniveaus en -vormen geldt dat een visie op ondernemend onderwijs geen afzonderlijk gegeven is, maar geïntegreerd is in het curriculum.

---

⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs](#), 16 september 2015.

6.2 Leraren en docenten faciliteren ondernemend onderwijs

Er van uitgaande dat ondernemingszin een belangrijk deel uitmaakt van het onderwijs en dat het verweven zit in heel wat inhouden en methodieken, zijn leraren en docenten inderdaad een belangrijke partner, opnieuw vanuit een geïntegreerde aanpak beschreven in de voorgaande paragraaf.

Als de onderwijsinstelling ervoor heeft gekozen om ondernemend onderwijs in zijn totaliteit een duidelijke plaats te geven in de pedagogische missie, hangt daar ook mee samen dat leerkrachten de ruimte, tijd, begeleiding, ondersteuning en opleiding krijgen.

6.3 Extern aanbod is afgestemd op de vraag en continuering van het extern aanbod

Het uitgangspunt van de nota is dat externe aanbieders ondersteunende activiteiten aanbieden voor de stimulering van ondernemend onderwijs. In de conceptnota 'Ondernemerschap stimuleren via het vernieuwde Agentschap Innoveren en Ondernemen' wordt dit als volgt gemotiveerd:

Daarnaast is er sprake van duidelijk marktfalen binnen het thema ondernemend onderwijs. Met name zijn er geen marktpartijen aanwezig die de diepgang van netwerk binnen het onderwijsveld, zowel bij individuele scholen, als leerkrachten als onderwijsnetten, kunnen of willen uitbouwen die noodzakelijk zijn om een diepgaande werking ondernemend onderwijs uit te bouwen.”⁶

Daardoor zal het nieuwe agentschap AIO voornamelijk werken met langetermijnprogramma's met structurele financiering die niet na concurrentie vorm krijgen. Het gaat dan meer specifiek over Vlajo (Vlaamse Jonge Ondernemingen) en Stichting Ondernemen en Onderwijs van UNIZO. Daarnaast worden er nog projectoproepen gelanceerd voor de ecosystemen studentensteden en de experimenten voor ondernemen onderwijs in niet-economische richtingen.

De Vlor vindt het belangrijk dat waardevolle initiatieven gecontinueerd worden op een voorwaarde: een partnerschap met de netgebonden pedagogische begeleidingsdiensten. Zij hebben immers de decretale opdracht om schoolteams te begeleiden in de bevordering van hun onderwijskwaliteit en in de ontwikkeling tot een professionele lerende organisatie. De samenwerking met Vlajo loopt op dat vlak heel goed. De andere structurele partner, Stichting Onderwijs en Ondernemen moet volgens de raad meer inzetten op het betrekken van de pedagogische begeleidingsdiensten bij de ontwikkeling van kwaliteitsvolle initiatieven rond ondernemend onderwijs die bedoeld zijn voor onderwijsinstellingen.

6.4 Sociaal en fiscaal statuut student-ondernemers

De Vlor steunt het initiatief om een sociaal en fiscaal statuut voor student-ondernemers uit te werken. Zij mogen niet geremd worden om een ondernemerschapproject op te starten. De raad vindt het belangrijk dat de instellingen van het hoger onderwijs zelf het beleid kunnen bepalen

---

⁶ Conceptnota 'Ondernemerschap stimuleren via het vernieuwde Agentschap Innoveren en Ondernemen' goedgekeurd op de Vlaamse Regering van 17 juli 2015. (p.7-8).

om de student-ondernemers te ondersteunen en te begeleiden om het ondernemerschap met studies te combineren. Om te voorkomen dat dat statuut in conflict zou komen met de vrijheid van de instellingen om hun eigen beleid vorm te geven, moeten zowel de instellingen als de studenten betrokken worden bij de uitwerking ervan.

6.5 Geen leerlijn ondernemend onderwijs

De Vlor stelt voor om de leerlijn ondernemend onderwijs uit het actieplan te schrappen. Hiervoor zijn er meerdere goede redenen.

In de eerste plaats spreekt het actieplan zich uit over 'hoe' bepaalde inhouden moeten verworven worden. In die zin gaat het actieplan te ver omdat de onderwijsverstrekkers zelf bepalen hoe ze bepaalde doelstellingen bereiken. Om het met een boutade te stellen: door het 'hoe' te bepalen, wordt de ondernemingszin van leraren, directies en scholen gefnuikt.

In de tweede plaats is het standpunt van de Vlor dat de lijn 'ondernemerschapscompetenties' niet door alle leerlingen van het onderwijs moet en kan gevolgd worden (zie 5.4).

In de derde plaats verzet de Vlor zich, omwille van zijn visie op ondernemingszin als onderdeel van algemene vorming, ten zeerste tegen het feit dat ondernemingszin zou uitgewerkt worden in een beroepskwalificatie. Het actieplan verwijst immers naar de opmaak van een beroepskwalificatie 'ondernemer' en geeft aan (op pagina's 21 en 25) dat deze beroepskwalificatie zal gebruikt worden om 'ondernemingszin' in te vullen. Daarnaast wordt er verder geen informatie gegeven over de manier waarop deze beroepskwalificatie zal ingevuld worden (generiek of sectorspecifiek), welke impact dit zal hebben op het opleidingsaanbod en de inhouden en hoe dit zich verhoudt tot het KB over bedrijfsbeheer. Ook om die reden is de Vlor geen vragende partij voor deze beroepskwalificatie. Het huidige KB over bedrijfsbeheer is voor de onderwijsinstellingen een werkbaar gegeven voor het aanbrengen van ondernemerschapscompetenties.

Ten vierde levert het actieplan al inhouden aan voor ondernemend onderwijs, voorafgaand aan de meer fundamentele discussie die in het Vlaams Parlement opgestart is over eindtermen. Het oriënterend advies van de Vlor hierover pleit voor een nieuw concept en voor een nieuwe kijk op de eindtermen (of kerndoelen). Essentieel is dat kerndoelen het resultaat zijn van een balans tussen maatschappelijke verwachtingen ten aanzien van onderwijs (zoals onder meer verwoord in een aantal internationale en Vlaamse referentiekaders) en pedagogische opdracht van de school. Hiervoor is het nodig om kerndoelen beter te positioneren ten opzichte van andere instrumenten die eveneens de kwaliteit van leerinhouden garanderen zoals de missie van het onderwijs, leerplannen, curriculumdossiers en het kader voor de interne kwaliteitszorg in een school.⁷

---

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Samen vorm geven aan een geactualiseerd beleidskader voor eindtermen, leerplannen en kwaliteitstoezicht. Oriënterend advies](#), 8 oktober 2015.

7 Acties

In punt 3.1 werd al aangegeven dat de brede definitie van ondernemingszin in het actieplan wordt uitgehold door het in te kapselen in een actieplan over ondernemend onderwijs. Uit de acties die tijdens de looptijd van het actieplan vorm zullen krijgen, blijkt nogmaals dat ondernemerschap centraal staat en niet ondernemingszin. De balans is zoek tussen beide componenten waarop het actieplan zou focussen. Daarenboven ligt de focus op de acties op ondernemerschap in de strikte zin, niet in de brede zin die wordt meegegeven in de definitie in het begin van het actieplan.

Omdat de doelgroep van de verschillende acties niet altijd duidelijk omschreven wordt, is niet altijd duidelijk hoe de acties moeten beoordeeld worden. In de omschrijving van de doelgroepen worden onder meer het volwassenenonderwijs, het dko en de ouders expliciet vermeld, maar komen ze verder niet meer ter sprake.

In elk geval vraagt de Vlor dat er voldoende initiatieven genomen worden ter ondersteuning van ondernemend onderwijs in alle onderwijsniveaus en daar ook de nodige middelen voor voorzien worden.

7.1 Eindtermendebat en beroepskwalificatie ondernemer

zie punt 6.5. voor feedback op de acties 5.1 en 5.2.

7.2 Competento

In het actieplan wordt Competento expliciet vermeld bij vier acties. Er zijn meerdere argumenten om te twijfelen aan het nut van Competento. In de eerste plaats ziet de Vlor geen meerwaarde van een tussenstructuur die kennis verzamelt en verspreidt. (actie 5.11) Daarnaast is er geen afzonderlijke structuur nodig voor het detecteren van de vragen en behoeften van het onderwijsveld (actie 5.4). De pedagogische begeleidingsdiensten kunnen behoeften van het onderwijsveld detecteren en ter sprake brengen bij de structurele partners van ondernemend onderwijs. Daarnaast kan er onderzocht worden of de werkgroep ondernemend onderwijs die het actieplan opvolgt hierin ook een rol kan spelen. De vooropgestelde stakeholdersdag (actie 5.14) en leernetwerken (actie 5.3) komen niet tegemoet aan een behoefte van het onderwijsveld. Daarenboven gaan de leernetwerken in rechtstreekse concurrentie met de opdracht van de pedagogische begeleidingsdiensten. Zij staan immers in voor de ondersteuning van scholen in de bevordering van hun onderwijskwaliteit en in de ontwikkeling tot een professionele lerende organisatie. Dat kan onder meer via bevordering en ondersteuning van netwerkvorming, vorming en ondersteuning van leidinggevenden en personeelsleden.

7.3 Externe aanbieders

7.3.1 Subsidiëring en transparantie van het aanbod aan activiteiten ondernemend onderwijs (acties 5.5 en 5.6)

In het advies over het actieplan 2011-2014 werd er expliciet gevraagd om de versnippering van middelen en initiatieven tegen te gaan. De keuze voor structurele partners lijkt hieraan tegemoet te komen. Het is belangrijk te herhalen dat samenwerking tussen de structurele partners en de pedagogische begeleidingsdiensten een belangrijke voorwaarde is voor een succesvolle implementatie van de acties. Zo zou ook de meerwaarde van de ondernemingsplanwedstrijd 'Plankgas' (actie 5.16) in overleg kunnen bekeken worden.

De Vlor ziet geen grote meerwaarde in de gezamenlijke ontwikkeling van een informatiebrochure.

7.3.2 Beleidsdomeinoverschrijdende advisering over financiering/subsidies voor ondernemend onderwijs (actie 5.7)

De Vlor vraagt dat de stakeholders minstens betrokken worden bij de toekenning van de middelen aan externe aanbieders. Hiervoor moet de werkgroep ondernemend onderwijs, die nu enkel bestaat uit overheidsactoren, uitgebreid worden. De stakeholders kunnen het best inschatten in hoeverre projecten aansluiten bij de behoeften in het veld.

7.3.3 Ondersteuning visieontwikkeling instellingen leerplichtonderwijs

De ondersteuning van de visieontwikkeling van instellingen in het leerplichtonderwijs (actie 5.9) maakt integraal deel uit van de opdracht van de pedagogische begeleidingsdiensten. De Vlor is van oordeel dat visie-vorming een integraal proces is dat niet vertrekt vanuit één specifieke focus, in dit geval ondernemend onderwijs. De raad ziet dan ook geen meerwaarde in een beperkte financiële ondersteuning specifiek gericht op de visieontwikkeling voor ondernemerschap. De raad pleit ervoor om de beschikbare middelen in te zetten voor die doelgroepen van het actieplan waarvoor er nu geen initiatieven worden genomen.

7.4 Leernetwerken

Specifiek voor het hoger onderwijs ziet de Vlor de waarde van de leernetwerken die nu vanuit het Forum Ondernemend Hoger Onderwijs worden opgezet. Ze kunnen een rol spelen in het uitwisselen van best practices. Daarnaast zouden ze nog meer een rol als feedbackpunt kunnen opnemen door behoeften en problemen vanuit het onderwijsveld te capteren, door te geven aan het beleid en op te volgen.

7.5 Experimenten niet-economische studierichtingen (actie 5.10)

Bij de toelichting van deze actie wordt er geïnsinueerd dat leerlingen uit niet-economische richtingen verstoken zouden blijven van acties rond ondernemingszin. Aangezien de Vlor in dit advies vertrekt van een geïntegreerd aanbod van ondernemingszin, gaat de raad niet akkoord met deze vaststelling. De experimenten moeten dan ook gefocust zijn op ondernemerschap, niet op ondernemingszin.

Wat de experimenten zelf betreft, ziet de raad mogelijkheden voor scholen die willen instappen binnen de ruimte die ze hiervoor zien in hun pedagogische missie.

7.6 Bedrijfsstages voor leraren

De Vlor is een voorstander van het feit dat leraren de mogelijkheid krijgen om bedrijfsstages te volgen (actie 5.13). De vervanging van de betrokken leerkracht die het actieplan voorstelt, beantwoordt echter niet volledig aan de verwachtingen van het onderwijsveld:

- De vervangende projecten zijn beperkt tot ondernemerschapsonderwijs in de strikte zin, de scholen kunnen deze vervangende activiteiten niet zelf selecteren.
- De inhoudelijke invulling van de vervangende activiteiten gebeurt zonder overleg met de pedagogische begeleidingsdiensten.
- Door deelname aan een bedrijfsstage wordt de druk om de leerplandoelstellingen te realiseren voor de leerkracht verhoogd. Daarom vindt de raad het aangewezen om de oude piste, waar leerkrachten konden vervangen worden voor hun specifieke vakken, opnieuw te onderzoeken.

7.7 Ondersteunen van student-ondernemers

Zie punt 6.4. voor feedback op actie 5.15.

7.8 Ondersteuning lokale partnerschappen in studentensteden, gericht op ondernemende jongeren

De Vlor onthaalt actie 5.8 positief.

7.9 Jongerencoöperatie

De Vlor onthaalt actie 5.17 positief.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Harry Martens
voorzitter